

Verslag 2016 economisch-historische activiteiten NEHA-IISG

In de overeenkomst tussen het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) en Stichting het NEHA uit 2004 zijn vier taken omschreven die het IISG vanaf 1 januari 2005 van het NEHA overneemt en waarover het IISG aan de Stichting het NEHA verantwoording aflegt.

Hieronder wordt aan de hand van deze taken gerapporteerd over het jaar 2016.

1. Het behouden, uitbreiden, ontsluiten en ter beschikking stellen voor onderzoek, tentoonstelling en andere doeleinden van de verzameling van het NEHA

Het acquisitiebeleid op economisch-historisch terrein bleef ook in 2016 gericht op drie zwaartepunten: antiquarische werken op het gebied van handel, handelswetenschappen, nijverheid, landbouw en het bankwezen (1400-1850), statistisch materiaal en de Nederlandse bedrijfsgeschiedenis. De wetenschappelijke collectie is gericht op de economische geschiedenis van Nederland in een brede internationale context en heeft als doel de ondersteuning van het wetenschappelijk economisch-historisch onderzoek. Bij de acquisitie van nieuwe boeken lag de nadruk op de thema's Global Economic History, Great Divergence, slavernij, Nederlandse (en internationale) bedrijfsgeschiedenis en Nederlandse ondernemersbiografieën.

Bij de acquisitie in 2016 was de focus vooral gericht op het verwerven van originele manuscripten en oude bijzondere boeken die een aanvulling vormen op de zwaartepunten van de economisch-historische collectie. Het jaarlijkse aankoopbudget bedraagt 25.000 euro. In het verslagjaar is dit budget als volgt besteed: periodieken (30 procent), nieuwe boeken (30 procent) en antiquarische boeken en manuscripten (40 procent). Bovendien is er een bestemmingsreserve voor incidentele grote aankopen. In het verslagjaar is daar geen beroep opgedaan. Voor een complete lijst van nieuwe aanwinsten van antiquarische boeken en manuscripten zie Bijlage 1.

1.1. Collectie archivalia c.q. manuscripten

Tot de belangrijke verworven archivalia behoren met name archiefbescheiden van kooplieden zoals:

- Archivalia betreffende Henry Lambert Louvrex: circa 400 rekeningen en kwitanties, grotendeels handgeschreven of met de hand ingevulde voorgedrukte formulieren, gedateerd 1780-1820 (grotendeels 1800-1820). Henry Lambert Louvrex was een koopman en reder afkomstig uit Antwerpen, zijn kantoor (in samenwerking met Jacob van Lennep) was gevestigd op de Keizersgracht bij de Leidsestraat (Amsterdam). Hij woonde in het huis Singel 391, het derde huis van de Gasthuismolensteeg maar tevens op de Hofstede Oud-Naarden.
- Kasboek van Jan Dekker te Wormerveer, juni 1769 tot december 1776.

In 1774 richtte Jan Dekker, samen met zijn schoonbroer Lammert Trip, het bedrijf Trip & Dekker op. Daarnaast begon Dekker in 1778 onder eigen naam met een 'handel in potasch en weedasch', naast de handel in tras. De tras werd gemalen in de molen 'De Rietvink' aan de 'Bartelsluis'. Uit documenten uit 1766 kan worden afgeleid dat Jan Dekker al eerder actief was. Aanvankelijk verhandelde hij vooral koolzaad en lijnzaad (Molen De Goijer en Molen de Leeuw), later as (potas en weedas) en tras. In 1957 is het bedrijf opgekocht door 'De Chemische Fabriek Naarden' (CFN) en later weer - in 1987- verkocht aan Unilever.

1.2 Collectie antiquarische werken

Belangrijke boeken (collectie antiquarische werken) die in het verslag jaar zijn verworven hebben met name betrekking op de monetaire en de agrarische geschiedenis zoals:

R. Dulion, *Grand tarif des réductions de la monnoie de France, courant de Brabant, et argent des Pays-Bas, et vice versa; ainsi que des espèces d'or et d'argent contenues dans les décrets de 1810. Suivi du tarif de l'évaluation des espèces, fixée par arrêté royal du 8 décembre 1824, en argent de France, courant de Brabant et des Pays-Bas.*

Nouvelle édition. On y joint le tarif des couronnes de France calculées à 64 sols argent courant de Brabant (Anvers, A. Grangé, 1825).

Gives, in tables, the exchange rates of the currencies of France, Brabant and the Netherlands. With printed tabs for each section.

Taryf der goude en zilvere specien met hunne evaluatien volgens de laetste placacten (Brugge, By J. de Busscher, 1783).

Manual with rules for the trade of gold and silver and their values related to the coins of various other countries.

Pierre-Frédéric Bonneville, *Traité des monnaies d'or et d'argent qui circulent chez les différens peuples; examinées sous les rapports du poids, du titre et de la valeur réelle, avec leurs diverses empreintes* (Paris, chez l'auteur, Duminiil-Lesueur, 1806).

Ordonnantie des Coninghs op het Generael Reglement van sijne Munte (Antwerpen, F. Verdussen, 1665).

Ordonnancie ende instructie naer de welcke voortaan hen moeten reguleren die ghesworen wisselaers ofte collecteurs vande goude ende zilvere penningen (Antwerpen, H. Verdussen, 1633).

John Mortimer, *Agriculture complete, ou L'art d'améliorer les terres; traduit de l'anglois de Mortimer, sur la sixième édition, augmentée de plusieurs traités qui manquoient à cet ouvrage* (Paris: Saugrain jeune, 1765) 4 volumes.

Louis Liger, *La nouvelle maison rustique, ou Économie rurale, pratique et générale de tous les biens de campagne* (Paris: Deterville, 1805) 3 volumes.

Zie ook bijlage 1.

1.3 Collectie (primair) gedrukt materiaal

De collectie is verder verrijkt met een aantal kleinere en grotere schenkingen, waaronder jaarverslagen en gedenkboeken.

1.4 NEHA-archieven

In het verslagjaar is het omvangrijke onderzoeksarchief van Angus Maddison ontsloten (<https://search.socialhistory.org/Record/ARCH03166>). In 2010, kort na zijn overlijden, is dit archief (40 verhuisdozen) overgedragen aan het NEHA. Het omvat bewaard gebleven correspondentie, manuscripten en publicaties, artikelen, reviews en dossiers over conferenties

en lezingen. Het archief bevat bovendien een grote hoeveelheid veelal handgeschreven data die geordend zijn naar thema's en/of landen. Deze data zijn onmisbaar voor een iedereen die geïnteresseerd is in thema's als economische groei en welvaart, reconstructie van Nationale Rekeningen, sociaal beleid, arbeidsmarkten, onderwijs, economische instituties, diffusie van technologie en innovatie, systeemshokken en 'proximate' en 'ultimate' oorzaken van economische groei en ontwikkeling.

1.5 Dequisitie

Een langdurige bruikleen van een schilderij uit de NEHA-collectie aan het Zaans Museum is met instemming van het NEHA-bestuur omgezet in een schenking: Het schilderij "Zicht op de houtzaagmolen/balkenzager 'De Olifant' te Westzaan" (sinds 21 september 1976 door het NEHA in bruikleen gegeven) maakt onderdeel uit van de vaste opstelling van het Zaans Museum.

1.6 Ondernemers database

In het verslagjaar is de database met biografische informatie over Nederlandse ondernemers aanzienlijk uitgebreid, zie: <https://socialhistory.org/en/ondernemers>. De database bevat onder meer enkele duizenden verwijzingen naar biografische portretten van Nederlandse ondernemers vanaf de vroegmoderne tijd tot heden. Het fysiek verzamelen van deze portretten in de vorm van biografieën en lemma's in biografische woordenboeken en monografieën had in 2016 speciale aandacht.

2. Het verrichten van economisch-historisch onderzoek. Uit het KNAW-subsidie is geld beschikbaar voor het verrichten van economisch-historisch onderzoek. Het IISG zal deze formatie in stand houden – voor zover als het daartoe door het KNAW-subsidie blijvend in staat gesteld wordt – en naar vermogen uitbreiden.

2.1 Slavernij-project

Precies 150 jaar geleden schafte Nederland de slavernij af. Nog steeds is er onenigheid over de vraag hoeveel Nederland aan de slavernij heeft verdiend. Het IISG, de VU en de Universiteit Leiden willen hierin duidelijkheid verschaffen en ontvingen in 2013 een NWO-subsidie voor een groot onderzoeksproject naar het economisch belang van Nederland bij de slavernij. Het project met de titel *Slaves, commodities and logistics: the direct and indirect, the immediate and long-term economic impact of eighteenth-century Dutch Republic transatlantic slave-based activities* onderzoekt het belang van de aan slavernij gerelateerde productie en handel voor de Nederlandse economie in de achttiende eeuw. Er wordt gekeken naar de directe baten van de slavenhandel en de opbrengsten van de plantages, maar ook naar de indirecte gevolgen, zoals gunstige werkgelegenheidseffecten op scheepswerven en toeleveringsbedrijven. Tevens wordt er een reconstructie gemaakt van de winsten die behaald werden op de Nederlandse export van door slaven vervaardigde koffie, suiker en tabak. De derde invalshoek betreft het verzekerings- en bankwezen en de maritieme sector, die door de Atlantische handel konden floreren. In dit onderzoek wordt daarom ook de vraag gesteld in hoeverre de ontwikkeling van de Rotterdamse haven is gestimuleerd door haar rol in de achttiende-eeuwse Atlantische economie.

In het verslagjaar zijn veel data verzameld en verwerkt voor de twee promotieonderzoeken. In TSEG is een artikel verschenen over het belang van de slavenhandel voor de Middelburgse en Vlissingse economie (Leiden). Voor een artikel over

de Frans-Nederlandse handel in suiker en koffie is onder meer gebruik gemaakt van internationale prijscouranten, archieven van suikerraffinaderijen en de koopmanshandboekjes uit de NEHA-collectie.

Het project is een initiatief van het IISG/NEHA. De aanvragers zijn: prof. dr. Marcel van der Linden (IISG), prof. dr. Henk den Heijer (Universiteit Leiden), prof. dr. Karel Davids (VU). Bij het project waren gedurende het verslagjaar drie onderzoekers betrokken: Tamira Combrink (IISG), Pepijn Brandon (IISG/VU) en Gerhard Kok (Universiteit Leiden).

2.2 The historical dynamics of industrialization in Northwestern Europe and China circa 1800-2010: A regional interpretation

Dit door het European Research Council (ERC) gefinancierde project is op 1 september 2015 van start gegaan en duurt vijf jaar. Het project staat onder leiding van Bas van Leeuwen en zal worden uitgevoerd door een onderzoeksteam bestaande uit twee promovendi, een postdoc en twee onderzoeksassistenten. Het project is gebaseerd op het gegeven dat we, vanwege een gebrek aan systematisch verzamelde historische data en regionale informatie, eigenlijk nog verbazingwekkend weinig weten over de negentiende-eeuwse Industriële Revolutie. In dit onderzoek wordt - aan de hand van datasets - veel nauwkeuriger naar de ontwikkelingen in Europese en Chinese regio's gekeken. Doel is te onderzoeken welke factoren bepaalden hoe en in welk tempo industrieën in verschillende Europese en Chinese regio's zich ontwikkelden. De onderliggende vraag is of de Industriële Revolutie in Noordwest-Europa wel zo maatgevend is voor de manier waarop andere gebieden in de wereld zich ontwikkelden.

In het kader van zijn onderzoek naar de industriële ontwikkeling in de Lage Landen gedurende de jaren 1820-2010, is het werk van promovendus Robin Philips gedurende 2016 in hoofdzaak gewijd aan het opstellen van een database voor de regionale en lokale ontwikkeling van de industriële sector in Nederland en België aan de hand van enkele steekproefjaren. Hiervoor werd in hoofdzaak gebruik gemaakt van de industrietellingen in België (1850-1970) en de bedrijfstellingen in Nederland (1930-1970). Omdat deze industrietellingen allerhande methodologische imperfecties vertonen, werd bovendien onder meer gebruik gemaakt van de beroepsstatistieken in de volkstellingen. Op basis van het LISA register in Nederland en de RSZ statistieken in België, alsook eerdere schattingen van de industriële sector, werd aldus een database opgesteld met het aantal bedrijven en de tewerkstelling in de industriële sector, onderverdeeld naar ISIC sectoren en provincies. Voor de steekproefjaren 1890, 1930 en 2000 werd bovendien een onderverdeling naar gemeenten gemaakt. Een uitdaging betrof het opstellen van een Nederlandse industrietelling voor het jaar 1896, waarvoor een beroep gedaan werd op de statistieken in de lokaal bewaarde gemeenteverslagen. De komende jaren zal gekeken worden naar hoe deze data kan gebruikt worden voor verder onderzoek naar de co-locatie van industriële sectoren en de spreiding van industrie in de Nederlanden, alsook hoe deze veranderingen verklaard kunnen worden door factorvergoedingen, afzetmarkten en instituties inclusief mogelijke internationale vergelijkingen. Als deelnemer van het PhD-trainingsproject van de Posthumus onderzoeksschool heeft Robin Philips in december deelgenomen aan het 'My project in a nutshell' seminar in Brussel, en zal hij in 2017 ook deelnemen aan de seminars in Groningen (april), Nijmegen (juni), en de Esther-conferentie in Cracow (oktober).

Binnen dit project is per 1 september 2016 Zipeng Zhang als tweede onderzoeksassistent begonnen voor twee dagen per week. Hij zal zich met name richten op datacollectie met betrekking tot Qing dynastie (1644-1911) industrialisatie. In dit kader heeft hij enkele

maanden doorgebracht in de archieven van de First Historical Archives in Beijing samen met 5 student assistenten.

Gepubliceerde papers binnen dit project in 2016:

Xu, Y. & Van Leeuwen, B. (2016). China in World Industrialization. *China Economist*, 11(6), 98-109.

Xu, Y., Ni, Y. & Van Leeuwen, B. (2016). Calculation China's Historical Economic Aggregate: A GDP-centered Overview. *Social Sciences in China*, 37(2), 56-75.

Quantitative Economic History of China

In 2015 is de Quantitative Economic History of China-series van start gegaan. Dit is een serie van monografieën en bundels met economisch-historische data over China vanaf circa 600 tot heden. Omdat de Chinese data vaak uitleg behoeven voor de Westerse lezer, bevat elk boek een uitgebreide beschrijving en analyse gevolgd door een reeks tabellen. In 2016 is het tweede deel met betrekking tot customs accounts gepubliceerd. Voor 2017 is het derde deel over de Qing dynasty landbouw voorzien. De series, ge-edit door Bas van Leeuwen, Yi Xu en Peter Foldvari, wordt uitgegeven door Brill

([http://www.brill.com/products/series/quantitative-economichistory-](http://www.brill.com/products/series/quantitative-economichistory-china)

[china](http://www.brill.com/products/series/quantitative-economichistory-china)). De data zullen twee jaar na publicatie vrij online beschikbaar worden gemaakt.

2.3 Between local debts and global markets. Explaining slavery in South and Southeast Asia 1600-1800 NWO Veni, 2016-2019

Most of today's 35.8 million humans living in the condition of modern slavery are in Asian countries such as India, Pakistan, China and Indonesia. This is not without a history. Recent scholarship has noted that the long-distance slave trade in the Indian Ocean and Indonesian archipelago in the seventeenth and eighteenth centuries was almost as extensive as its Atlantic counterpart. This challenges the dominant focus on Atlantic slavery. More importantly, it implies the need to reassess prevailing perspectives claiming that Asian slavery was dominated by local forms of debt-related slavery and forms of 'mild' household slavery, with enslaved persons as status objects, and less for economic purposes. This project sheds new light on the history of slavery in Asia by studying debt and market systems of slavery as interconnected systems of economic production. It aims to explain the development of forms of slavery in the period 1600-1800 by studying slave-based production, slave trade and labour relations in and around the VOC empire in South and Southeast Asia, focusing on three key settlements (Cochin, Galle and Batavia). The VOC provides a crucial case, controlling significant territories in South and Southeast Asia to which the older perspectives on ('mild') slavery are applied. The archive of the VOC provides detailed and uncovered sources for this history.

This research aims to: a) reconstruct and analyse the slave labour force needed to produce key products in South and Southeast Asia; b) reconstruct and analyse the slave trade to VOC territories and VOC-related production areas; c) and analyse and compare the functioning of slavery as an economic system in urban and rural working environments in three VOC settlements having key positions in South and Southeast Asia: Cochin (India), Galle (Ceylon) and Batavia (Java).

Matthias van Rossum in cooperation with project members (student assistants): Bram van den Hout, Alexander Geelen, Merve Tosun, Mike de Windt.

2.4 Goed Geld

In 1818 werd in Den Haag door een groep notabelen, leden van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, een spaarbank opgericht voor de gewone man. Het doel van de bank was het bevorderen van de spaarzin en het daardoor opbouwen van een financiële buffer die voorkwam dat men aan de bedelstaf raakte. Het initiatief maakte onderdeel uit van een grootschalig beschavingsproces, gericht op de gewone man, en werd nadrukkelijk gezien als een vorm van filantropie. Economische overwegingen speelden aanvankelijk geen belangrijke rol.

De Haagse bank groeide door de jaren heen uit tot de Nutsspaarbank, met vestigingen in en nabij Den Haag, die in 1992 opging in de VSB-bank. De stichting Nutsspaarbank kreeg toen een bedrag in aandelen, waarvan de jaarlijkse opbrengst dient te worden besteed aan maatschappelijke projecten. Sinds 2001 bekend als Fonds 1818 geeft de stichting donaties aan stichtingen, verenigingen en particulieren ten behoeve van projecten binnen de regio waarbinnen de Nutsspaarbank actief was. Vanwege het op handen zijnde jubeljaar van het fonds in 2018 wordt nu gewerkt aan een aantal projecten, waaronder een boek over de geschiedenis van de bank en het fonds.

Het boek dient een toegankelijk geschreven en prettig leesbare publieksgeschiedenis van bank en fonds te worden, gebaseerd op gedegen archief- en literatuuronderzoek. Ten behoeve van het onderzoek en het schrijven hiervan is op het IISG dr. Henk Looijesteijn als onderzoeker aangesteld.

In het boek zal aandacht worden besteed aan de historische context van het ontstaan en de ontwikkeling van de bank, zowel de Haagse Nutsspaarbank in het bijzonder als het Nederlandse spaarbankwezen in het algemeen. Daarbij zal ook aandacht worden besteed aan de wijze waarop de bank het spaargeld belegde. Verder zal er de nodige aandacht worden besteed aan bijzondere momenten in de geschiedenis van de bank, zoals de invloed van revoluties en oorlogen op de banktegoeden, de bank als werkend bedrijf, de commissarissen die de bank bestuurden, de spaarders en de werknemers die waar mogelijk in korte geschreven portretten worden gekarakteriseerd. Tenslotte wordt ook gekeken naar de bank als onderdeel van het Haagse stadslandschap.

Voor het onderzoek wordt veelvuldig gebruik gemaakt van de rijke verzameling secundaire literatuur betreffende het bankwezen en de verzameling jaarverslagen van banken behorende tot de NEHA-collectie.

Het project is een initiatief van het Fonds 1818, en wordt uitgevoerd door prof. dr. Wim Willems (Universiteit Leiden) en dr. Henk Looijesteijn (IISG). De laatste is ten behoeve van het project gehuisvest op het IISG. Namens het IISG is prof. dr. Leo Lucassen projectleider.

2.5 Luxury and Labour, a Global Trajectory of Diamond Consumption, Exchange and Production, 16th -20th Centuries

In de afgelopen 400 jaar heeft een grootschalige circulatie van mensen, goederen en ideeën plaats gevonden. Deze circulatie heeft effect gehad op verschillende economische en sociale ontwikkelingen, zoals veranderingen in arbeidsverhoudingen. Consumptie speelt een grote rol bij de productie en de handel in de 'global commodities'. Tot nu toe is er echter vooral gekeken naar de effecten van de consumptie van luxe goederen die in de achttiende eeuw min of meer gemeengoed werden, zoals koffie, thee, suiker, cacao en tabak.

Als een eerste stap in een nieuwe richting van onderzoek naar de wereldwijde consumptie, handel en productie van luxe goederen, wil deze case study naar diamanten de effecten analyseren van de globalisering van een duurzaam luxe product. Er is voor

diamanten gekozen omdat deze, meer dan menig ander luxe product, een zeer lange geschiedenis van wereldwijde connecties kennen, die gekarakteriseerd wordt door een klein aantal, steeds wisselende centra van productie, bewerking, handel en consumptie. Die centra zijn onderling sterk met elkaar verbonden. Aanvankelijk werden diamanten alleen in India en op Borneo gevonden en ter plekke bewerkt en verhandeld. In de vroeg-moderne periode verplaatste een deel van de bewerking zich naar verschillende, elkaar opvolgende Europese steden: Venetië, Antwerpen, Amsterdam waar de industrie lang floreerde – ook toen ruwe diamanten inmiddels uit Brazilië en later Zuid-Afrika kwamen - om via Antwerpen weer terug te keren naar India in de twintigste eeuw. Onderzocht wordt hoe de globalisering van de diamanthandel en bewerking – gestimuleerd door een steeds toenemende en veranderende consumenten vraag – de arbeidsverhoudingen in deze sector wereldwijd hebben veranderd. Daarbij wordt naar alle segmenten van het proces ‘van de mijn naar de ringvinger’ gekeken.

Dit project wordt uitgevoerd door IISG onderzoeker prof. dr Karin Hofmeester, is gefinancierd door de Fritz Thyssen Stiftung en is een samenwerkingsproject met prof. dr Jürgen Osterhammel van de Universiteit van Konstanz.

Dit jaar verscheen een belangrijk resultaat van dit onderzoek: Karin Hofmeester, *Luxury in Global Perspective. Objects and Practices 1600-2000* (co-edited met Bernd Grewe) (Cambridge: Cambridge University Press, 2016). In het verslagjaar heeft Hofmeester bovendien een congres georganiseerd ‘Handel, diamanten, leer en films. De 'economic turn' in de joodse geschiedenis’ waarin ze onder meer de rol van joden in de Amsterdamse diamanthandel en industrie belichtte. Deze studiedag was een samenwerking tussen de Menasseh ben Israel Instituut Commissie voor de Geschiedenis en de Cultuur van de joden in Nederland en de KNAW en werd mede gefinancierd door de Stichting Levi Lassen, het Unger-Van Brero Fonds en de Maatschappij tot Nut der Israëlieten.

2.6 Laboratories of Capitalism: Naval shipyards in the Atlantic world as centers of innovation in production, administration and labor control (1720-1870) NWO Veni grant

Marinewerven speelden in de achttiende en negentiende eeuw een vooraanstaande rol bij de invoering van industriële productiemethoden. De grote staatsbedrijven liepen technologisch vaak voor op prive-ondernemingen. Ze maakten daarbij niet alleen gebruik van loonarbeiders, maar ook van dwangarbeiders en slaven. In dit onderzoek zal een vergelijking gemaakt worden tussen de marinewerven van Amsterdam, Plymouth (UK), Havana (Spaans Cuba) en Norfolk (Virginia). In het onderzoek wordt zowel gekeken naar de vraag onder welke omstandigheden de marinewerven zelf er wel of niet in slaagden de overstap te maken naar industriële productie, als naar de vraag wat de voorwaarden waren voor verspreiding van de innovaties op de marinewerven naar andere bedrijven. Dergelijk vergelijkend onderzoek kan nieuw licht te werpen op de geschiedenis van het industrieel kapitalisme. Het project is toegekend in 2016, en is op 1 januari 2017 van start gegaan. Het onderzoek wordt uitgevoerd door Pepijn Brandon in een gedeelde aanstelling aan de Vrije Universiteit en het IISG.

2.7 Publicaties

Een overzicht van de in het verslagjaar tot stand gekomen economisch-historische publicaties staat in Bijlage 2.

3. Het scheppen van mogelijkheden tot publicatie van onderzoeksresultaten van economisch- historisch onderzoek en andere informatie die voor de economische geschiedenis relevant is, onder meer in boeken, tijdschriften, op het web of in elektronische discussielijsten.

Ook in 2016 heeft Amsterdam University Press (AUP) in opdracht van het NEHA/IISG het *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* (TSEG, The Low Countries Journal of Social and Economic History) uitgegeven. Begunstigers van het NEHA ontvingen vier nummers. In 2016 verschenen acht reguliere artikelen in twee nummers, waarvan vijf artikelen in het Engels en drie artikelen in het Nederlands. Twee nummers werden ingevuld door gastredacties. Nummer 1 was een Nederlandstalig themanummer getiteld De Nederlandse smokkelhandel, 1600-1800, onder leiding van Karwan Fatah-Black en Matthias van Rossum. Nummer 4 was een Engelstalig themanummer, met als titel: Agribusiness Clusters in Europe, 19th and 20th Century, onder gastredactie van Marijn Molema, Erwin Karel en Yves Segers. Daarnaast zijn er 55 recensies gepubliceerd. De inhoudsopgaven, artikelen en recensies zijn te vinden op www.tseg.nl.

In het verslagjaar hebben diverse besprekingen plaatsgevonden over het voor iedereen gratis digitaal toegankelijk maken van het TSEG (open access). Deze besprekingen hebben erin geresulteerd dat vanaf 2017 de online uitgave zal worden verzorgd via het Uopen Journals Platform van de UB Utrecht. Uiteraard blijft de (betaalde) papieren versie bestaan. De papieren uitgave zal met ingang van 2017 worden verzorgd door Uitgeverij Verloren in Hilversum.

De redactie bestond in 2016 uit: Ariadne Schmidt (Universiteit Leiden, voorzitter, kernredactie), Jutta Bolt (Universiteit Groningen, kernredactie), Jacques van Gerwen (IISG), Matthias van Rossum (IISG) (als opvolger van Jaco Zuijderduijn), Jessica Dijkman (Universiteit Utrecht), Hilde Greefs (Universiteit Antwerpen) (als opvolger van Anne Winter), Isabelle Devos (Universiteit Gent), Yves Segers (Universiteit Leuven), Wouter Ryckbosch (Vrije Universiteit Brussel) en Astrid Verburg (IISG, redactiesecretaris, kernredactie).

4. Het bevorderen van (debat over) de economische en bedrijfsgeschiedenis in de ruimste zin van het woord door onder meer jaarlijks minstens een bijeenkomst te beleggen ten behoeve van de leden/begunstigers van het NEHA en andere belangstellenden in de economische geschiedenis.

Door het grote aanbod van studiebijeenkomsten, seminars, boekpresentaties en andere evenementen is het aantal deelnemers aan de traditionele NEHA-studiemiddagen al enige jaren dalende. De geringe belangstelling voor de in 2016 geplande studiemiddag was aanleiding om deze te annuleren. Het bestuur zal de komende jaren een nieuwe invulling te geven aan deze activiteit. Daarbij wordt gedacht aan meer door het jaar gespreide bijeenkomsten in samenwerking met andere historische clubs en/of onderzoeksgroepen.

Bijzonder hoogleraarschap

In 1994 heeft het NEHA de bijzondere leerstoel ‘Bedrijfsgeschiedenis inclusief de sociale aspecten’ ingesteld. Deze is gevestigd aan de UvA. Vanaf 1 januari 2012 wordt deze leerstoel bekleed door prof.dr. J.P.B. Jonker (zie bijgaand separaat verslag, Bijlage 3). Met ingang van 1 januari 2017 is zijn aanstelling met vijf jaar verlengd. Het curatorium wordt gevormd door

J. Lucassen (voorzitter), prof.dr. H. van Nierop, dr. C. Lesger en J. van Gerwen (ambtelijk secretaris).

Samenstelling NEHA bestuur in 2016

Prof. dr J. Lucassen, voorzitter (2018, eerst termijn), dr M. van Tielhof, secretaris (2017, tweede termijn), drs. W. Terwisscha tot Scheltinga (2019, eerste termijn) die J.A. de Jongh AAG heeft opgevolgd als penningmeester en prof. dr A.Knotter (2018, tweede termijn).

Samenstelling Raad van Advies in 2016

Dr J. Barendregt (2016-2019, derde termijn), dr F. de Goey (2014-2017, tweede termijn), prof. dr A. Janssens (2015-2018, tweede termijn), prof. dr H. de Jong (2015-2018, tweede termijn), drs A. Jongerius (2015-2018, eerste termijn), dr J. Mooij (2015-2018, eerste termijn) en dr G. Westerhuis (2015-2018, tweede termijn).

Bijlage 1 Aanwinsten

Manuscripten

Diverse overeenkomsten van de Nederlandse Vereniging ter Bevordering van het Levensverzekeringswezen (NVBL) gedurende de periode jaren '30 – jaren '70 van de 20^e eeuw (in kopie), circa 10 cm (zie: Vincent Bakker, *Uw geld en uw leven. Het verzekeringsbedrijf ontmaskerd* (Bussum 1978) 158-167).

Schenking

- Archive, ± 1880-1930, consisting of 5 cashbooks, 10 small notebooks, ± 15 notarial documents, business letters etc.

Many documents are addressed to/refer to Mr G.P.J. and G.T. Versteegh, one-time alderman of Amerongen. The business letters are mostly written on official paper with letterhead of the Borneo- Sumatra- Handel- Maatschappij (...). Both the letters and documents mainly concern forestry projects in the surroundings of Utrecht and property transactions.

Veiling Bubb Kuiper

- Henry Lambert Louvrex Archief van circa 400 rekeningen en kwitanties, grotendeels handgeschreven of met de hand ingevulde voorgedrukte formulieren, gedateerd 1780-1820 (grotendeels 1800-1820). Henry Lambert Louvrex was een koopman en reder afkomstig uit Antwerpen, zijn kantoor (in samenwerking met Jacob van Lennep) was gevestigd op de Keizersgracht bij de Leidsestraat (Amsterdam). Hij woonde in het huis Singel 391, het derde huis van de Gasthuismolensteeg maar tevens op de Hofstede Oud-Naarden.

Zwiggelaar Auctions

Archivalia betreffende Van der Heem Electronica, Den Haag met een vrijwel complete set eerste jaargangen (aanvang 1947) van het 'V.D.H.tje', het wekelijks nieuwsblad voor het personeel van der Heem NV Den Haag plus tientallen stukken, lijsten, folders en foto's. Met documenten en rapporten over scientific management.

Zwiggelaar Auctions

Pensioendossier van Bertus Holst (1910-2006) betrekking hebbend op de periode 1946-2006 en een gedrukt egodocument: *Van Armoede en Geluk: Herinneringen van Bertus Holst tot mei 1945* (Amsterdam 2000).

Schenking van Mevrouw I.T. Holst

Documenten betreffende de Javasche Bank (tweede helft jaren 40 twintigste eeuw) afkomstig van mr. J.J. Sirks.

Schenking Boudewijn Sirks

125 persoonsbewijzen (monsterboekjes, paspoorten en andere identiteitsbewijzen). Aanvulling op de Collectie Reis- en identiteitsdocumenten (ARCH04412).

Schenking Maritiem Museum Rotterdam

H. (R). Feugueray, Manuscript of 187 unnumbered pages, hand written apparently destined as a continuation of the author's *Histoire de la Nation Française* (Paris, Eveillard, éditeur, 1838).

The text covers the period from the earliest times up to the reign of François I, with, however, a gap in the text, apparently a few pages were lost. The text was very likely used by Feugueray during various conferences, referred to by Buchez on page xiv of his *Notice sur la vie et les ouvrages de H.R. Feugueray*. Henry-Robert Feugueray devoted his studies to the economic problems of his days and was one of the first, together with the saint-simonians, to advocate the founding of labour associations, and the creation of producer and consumer cooperatives. He later became one of the important leaders of 'social-catholicism', but died prematurely in 1854 (*Dictionnaire de Biographie Française*, vol. xiii, p. 1220). A copy of Feugueray's booklet *Histoire de la Nation Française*, has been added.

A. Gerits & Son

Randeroden van der Aa, Hooftman Verklaring van burgemeester, schepenen en raad van Antwerpen betreffende de erfgenamen van jonker Gerard van Randeroden, gezegd van der Aa, heer van Zevender, Antwerpen 15 januari 1639, 3 p., folio, manuscript, met fraai opgedrukt zegel

Het betreft een "verklaring van Antonio Hooftman waarmee hij definitief afziet van alle verdere claims op een deel van de erfenis van Gerard van Randeroden, gezegd van der Aa, heer van Zevender, zoon van Margriete Hooftman, en – t.o.v. Cornelis Hooftmans - van zijn aanspraken op de hoeve Rattepoele bij Kortrijk". Aanvulling op 'Cornelis van Nispen, Antwerpen, collectienummer ARCH03819'.

Schenking van Louis De Bondt (België), die dit manuscript heeft aangekocht bij antiquariaat A.G. van der Steur.

L.C. Vrijman, De economische gevolgen van de slavernij in Suriname in de eerste helft der negentiende eeuw. Manuscript by L.C. Vrijman en diverse aantekeningen, circa 1925.

Resume der verrichtingen van het Agentschap der Nederlandsche Handel Maatschappij NV in Suriname over het tijdvak 1 januari – 30 september 1932, manuscript

De cultuur van Surinaamse koffie.

L.C. Vrijman, Reizen, Routes en Reizigers. Bijdrage tot de geschiedenis van het verkeerswezen der Lage Landen tot het eind der Middeleeuwen (typoscript) 162 pagina's, inclusief een lijst van enige geraadpleegde werken (3 pagina's).

L.C. Vrijman Iets uit de geschiedenis van den zeeroverij. Vrijbuiters in de lage landen. De boekaniërs. Kerstmis op de Spaansche Kust honderd jaar geleden. Collection of Typoscripts.

L.C. Vrijman, Yhallahes, zijn schip en zijn Maats! en diversen. Collection of typoscripts.

Antiquariaat Theo de Boer

- Kasboek van Jan Dekker te Wormerveer, juni 1769 tot december 1776.

In 1774 Jan Dekker established, together with his brother-in-law Lammert Trip, the company Trip & Dekker, but in 1778 he decided to continue under his own name with 'handel in potasch en weedasch', besides the trade in trass. The trass was grinded in the mill 'De Rietvink' at the 'Bartelsluis'. Nevertheless there are documents in the archive that date back to 1766, so Jan Dekker was already productive at that time. In the beginning he mainly dealt in colseed and flax seed (Mill De Goijer en Mill de Leeuw), later in ash (potash and weedash) and trass. In 1957 the company is bought out by 'De Chemische Fabriek Naarden' (CFN) and this was sold in 1987 to Unilever. Several names of customers: Johannes Calverboer, Gerrit Jut, Meerkamp & De Jong, Adriaan van Dongen, Pieter van Oorschot, Fiddo Jans Bart, Cornelis Slaats, Wed. Hendrik Jelles, Hendrik van Don, Lammert Linthorst, Klaas Jeltens, Dirk Laken, Hendrik Boon, a.m.o.

Veiling Burgersdijk & Niermans

Intéressant et rare livre de compte sur papier local d'un marchand apparemment basé au Bengale (Compagnie des Indes), couvrant les années 1762 à 1767. En 2 parties : la 1ère contient un relevé d'achats ("achetté le 20 may 1765 un jeune (nommé André) noir âgé de 8. du nommé Joseph Portugais de Chandernagor"), dons, reçus, dépenses ("dépensé pour l'enterrement et service de ma chère épouse décédée le 26 7bre 1762", pour un voyage à Calcutta ou pour son voyage de retour), envois, ventes... Son voyage de retour en France est brièvement résumé : il part du Bengale le 23/3/1766, avec passage par Pondichéry, Bourbon, le Cap de Bonne Espérance, arrive à Lorient le 4 juin 1767 et à Paris le 6 juillet. La 2e partie, 19 pp. rédigées tête-bêche in fine de la 1ère, contient un inventaire chiffré de malles, coffres ou bureaux..., linges, meubles, argenteries, bijoux... et un "état des marchandises" en juillet 1766.

Veiling Romantic Agony

Kasregister 1876-1883 van een (vooralsnog) onbekende schadeverzekeringsmaatschappij. Folio uitgave in leer, met 472 pagina's.

Zwiggelaar Auctions

Collectie van circa 350 sluitzegels van diverse Nederlandse en Duitse ondernemingen en instellingen vooral uit de periode 1890-1920, maar ook latere jaren. Bekende namen zijn onder meer: Erdal, Kwatta, Simplex, AEG, Luxe-broodbakkerij J. Smit (Haarlem), Brood- en beschuit bakkerij Het Oosten (Haarlem), Sipkes' Jamfabriek, Bulldog en Bok voetbal schoenen, Van Rijn's Mosterd, Thueré's Thee, Koffiebranderij Java (Utrecht), Stokpaardjes Zeep, Türk & Pabst Frankfurter Würste, Chocolat De Jong.

Veiling Bubb Kuyper

Zeldzame/antiquarische boeken

I.D. Loison, *Der Mann im Glücke mit sechshundert Gulden in sieben leichten Abschlüssen der doppelten Buchhaltung* (Vienna, F. Tendler, 1830).

Only edition of this introduction to double-entry book-keeping. After outlining the general principles and introducing the relevant books, the second part of the work is taken up with detailed business accounts for a six month period. These are presented in nine different tables, representing the various accounting books. The author was professor for 'mercantile sciences' in Vienna.

Susanne Schulz-Falster Rare Books

Kurszettel (Wechsel-Course - Course Staatspapiere), Munich 4.1.1836 - 29. December 1838 (Munich, Ruof, Vetterlein, Wertheimer et al. 1836-1838).

Rare series of exchange rate currents for the newly founded Munich stock exchange. Curiously they were printed by a variety of accredited brokers, amongst them Wertheimer, Koch, Henle und Nockher. The beginnings of the Munich stock exchange can be traced back to the 1830s when the organised trade in shares began within the Munich 'Kaufmannsstube', i.e. trade hall.

Susanne Schulz-Falster Rare Books

Boeck der Stadt Rechten van Groningen, Transcript, dated "Dijt boeck is geschreven Anno 1654".

Veiling Bubb Kuyper

C.F.Ph. Von Martius, *Von dem Rechtszustande unter den Ureinwohnern Brasiliens* (München: Fleischer, 1832). First edition of the accounts of the explorations of J.B. Spix and C.F.Ph. Martius in Brazil.

Van Stockum's Veilingen

J.B. von Spix, *Brasilien in seiner Entwicklung seit der Entdeckung bis auf unsere Zeit. Eine Rede zur Feyer des Maximilians-Tages* (München: Lindauer, 1821).

H.M. Tomlinson, *The sea and the jungle* (London, 1912). First edition of the account of the voyage from Swansea to Para in the Brazils in the years 1909 & 1910.

Van Stockum's Veilingen

J.B. von Spix und C.F.Ph. von Martius, *Reise in Brasilien auf Befehl ... Maximilian Joseph I. Königs v. Baiern in den Jahren 1817 bis 1820* (München: Lindauer, 1823-1831). 3 Volumes.

Van Stockum's Veilingen

P.E. Lueders, Convolute of 6 18th-century German works concerning agricultural economics. Flensburg, 1763-1770. 6 Parts in 1 volume. Collection of 6 very rare (smaller) works by Philipp Ernst Lüders (1702-1786), one of the first authors who wrote on agricultural economics. Includes the first (and only) editions of his main

works: *Grundriss einer zu errichtenden Acker-Schule* (1769) and *Näheres Bedenken über den Gebrauch der Erde* (1770).

Van Stockum's Veilingen

Moritz Julius Fraenzl, *Über Zölle, Handelsfreyheit und Handels-Vereine, mit Berücksichtigung von MacCulloch's Abhandlung über Handel und Handelsfreyheit* (Wien, Verlage von Carl Gerold, 1834).

Erste Ausgabe. Moritz Julius Fraenzl war Professor für Staatenkunde in Wien. In seinem Buch versucht er, den unterschiedlichen Voraussetzungen der europäischen Länder in Bezug auf Handelsfreiheit oder Zölle gerecht zu werden.

Dieter Stecher

Reglement pour l'administration du commerce de la Compagnie Royale d'Afrique (N.P. Imprimerie de François Brebion 1767). Includes listing of the number of employees and the various professional occupations and other necessities and cost: Officiers, Domestiques, Pharmacie, Mistrance, Meuniers, Boulangers, Maçons, Forgerons, Divers Ouvriers, Bateau de Service, Soldats, Fregataires, Blanchisseurs, Au Comptoir de Bonne, Au Comptoir du Collo, in total 147 employees for a total of 34.820 livres. Printed at end: 'Fait à Aix le 28 Avril 1767. La Tour'.

A. Gerits & Son

R. Dulion, *Grand tarif des réductions de la monnoie de France, courant de Brabant, et argent des Pays-Bas, et vice versa; ainsi que des espèces d'or et d'argent contenues dans les décrets de 1810. Suivi du tarif de l'évaluation des espèces, fixée par arrêté royal du 8 décembre 1824, en argent de France, courant de Brabant et des Pays-Bas.*

Nouvelle édition. On y joint le tarif des couronnes de France calculées à 64 sols argent courant de Brabant (Anvers, A. Grangé, 1825).

Gives, in tables, the exchange rates of the currencies of France, Brabant and the Netherlands. With printed tabs for each section.

A. Gerits & Son

H. Grothe, *Katechismus der Bleicherei, Färberei und des Zeugdrucks oder Lehre von der chemischen Bearbeitung der Gespinnstfasern* (Leipzig, J.J. Weber, 1862).

Herman Grothe was also the author of: *Katechismus der Spinnerei, Weberei und Appretur, oder Lehre von der mechanischen Verarbeitung der Gespinnstfasern*. He was a civil engineer, publisher of the *Polytechnischer Zeitung* and member of the Reichstag.

The present work is a chemical and technical treatise dealing, among other things, with: Das Bleichen vegetabilischer Gespinnste; Das Bleichen animalischer Gespinnste; Farbstoffe aus dem Thierreiche; Mineralfarbstoffe, and contains technical instructions, chemical formula, while the illustrations show the instruments used in this industry and necessary for production with explanations about their use, and plants to be used for the production of colors and how this is to be achieved.

A. Gerits & Son

G.G. Priorato, *Relatione delle Provincie unite del Paese Basso descritta del Conte Galeazzo Gualdo Priorato*. (Colonia, Appresso di Pietro de la Place, 1668).

This work deals with the history of the seven United Provinces of The Netherlands with particular attention devoted to the city of Amsterdam (pages 119-158) and includes paragraphs on the cities' storage of guns and ammunition ('L' Arsenal') and its fortifications and deals furthermore with the VOC and WIC.

Gualdo Priorato, historian of great reputation in his days, led an adventurous life, fighting in several wars, being shipwrecked, travelled to Brasil, visited Africa, fulfilled many delicate missions, and the sovereigns of the day hurried to give him all sorts of honors.

A. Gerits & Son

Émile De Brouwer, *Des richesses créées par l'industrie et les arts* (Bruges 1849).

Theo de Boer

Rédigé de plaidoirie pour les syndics des assureurs sur facultés du brigantin Le Dominateur, capitaine Elie Bevelaqua autrichien, appellans de jugement rendu par le tribunal de commerce de Marseille, le 16 Germinal an 11.; contre M. Jacques de Pierre Christick, consul rokusais négociant patenté de la ville de Marseille (A Aix, Chez Calmen An XI circa 1803).

Theo de Boer

M. Delanoye, *Traité des productions naturelles : indigènes et exotiques, ou description des principales marchandises du commerce français a l'usage des negocians / rédigée par une réunion de Commerçans et de Courtiers près la Bourse de Paris, sur les matériaux recueillis et fournis par M. Delanoye, Courtier de Commerce* (Paris, 1831).

Theo de Boer

C. P. Giesecker, *La betterave à sucre et le travail des mélasses; essai d'économie générale.* (Liège, E. Decq & M. Nierstrasz, 1885).

Theo de Boer

Heinrich Müller, *Zins-Tabellen nach dem 100theiligen Münzsystem in Mark, Frank, össtr Gulden, Rubel, Dollars etc aus 1 bis 100,000 Mark Kapital von 1 bis 365 Tagen.... Nebst Zeitberechnungs=Tafel* (Reutlingen, Ensslin and Laiblin, 1881).

Theo de Boer

Réné Néron, *Opgestelde rekeningen voor den wissel die gebruykt word in het Oostenrykx Nederland op Vrankryk, Holland, Engeland en Spanien; ... door d' Heer Rene' Neron, advokaet in de regten, &c. Den derden druk merkelyk vermeerdert, en insgelyk dienstig aen d'Hollanders voor den wissel die sy met Vrankryk, t'Oostenrykx Nederland, Engeland en Spanien bedryven* (Brussel, Petrus Joseph de Grieck, circa 1770).

Theo de Boer

Taryf der goude en zilvere specien met hunne evaluatien volgens de laetste placacten (Brugge, By J. de Busscher, 1783).

Manual with rules for the trade of gold and silver and their values related to the coins of various other countries.

Theo de Boer

John Mortimer, *Agriculture complete, ou L'art d'améliorer les terres; traduit de l'anglois de Mortimer, sur la sixième édition, augmentée de plusieurs traités qui manquoient à cet ouvrage* (Paris: Saugrain jeune, 1765) 4 volumes.

The Romantic Agony

Louis Liger, *La nouvelle maison rustique, ou Économie rurale, pratique et générale de tous les biens de campagne* (Paris: Deterville, 1805) 3 volumes.

The Romantic Agony

Pierre-Frédéric Bonneville, *Traité des monnaies d'or et d'argent qui circulent chez les différens peuples; examinées sous les rapports du poids, du titre et de la valeur réelle, avec leurs diverses empreintes* (Paris, chez l'auteur, Duminil-Lesueur, 1806).

The Romantic Agony

Ordonnantie des Coninghs op het Generael Reglement van sijne Munte (Antwerpen, F. Verdussen, 1665).

Veiling Bubb Kuiper

Ordonnancie ende instructie naer de welcke voortaan hen moeten reguleren die ghesworen wisselaers ofte collecteurs vande goude ende silvere penningen (Antwerpen, H. Verdussen, 1633).

Van Stockum's Veilingen

Bijlage 2 Publicaties

In 2016 verschenen onder meer de volgende economisch-historische publicaties:

Barragàn, R. / **Potosí: The Production of Silver and the Global World (16th to 18th Centuries)**, In: *On the Road to Global Labour History*. 2016.

Brandon, Pepijn / **'Shrewd Sirens of Humanity' : The changing shape of pro-slavery arguments in the Netherlands (1789-1814)**, In: *Almanack*, Vol. 14, 1, 16.12.2016, p. 3-26.

Hofmeester, K.M. (Editor); Grewe, Bernd-Stefan (Editor) / **Luxury in Global Perspective : Objects and Practices, 1600 – 2000** Cambridge, 2016.

Hofmeester, K.M. (Editor); Moll-Murata, C. (Editor); Kessler, G.C. (Editor) / **Conquerors, Employers and Arbiters: States and Shifts in Labour Relations, 1500-2000**, In: *International Review of Social History*, Vol. 61, No. special issue 24, 12.2016.

Looijesteijn, H. / **Van kosmopolitische koopman naar Hollandse edelman : Het geslacht Suasso in Holland, 1654-1818**, In: *Holland: historisch tijdschrift*, Vol. 48, No. 1, 2016, p. 13-22.

Lucassen, Leo / **Connecting the world: migration and globalization in the second millennium**, In: *Explorations in History and Globalization*. ed. / Cátia Antunes; Karwan Fatah-Black. London and New York : Routledge, 2016. p. 19-46.

Ribeiro da Silva, Filipa / **Trans-Imperial and Cross-Cultural Networks for the Slave Trade, 1580s-1800s**, In: *Beyond Empires: Global, Self-Organizing, Cross-Imperial Networks, 1500-1800*. ed. / Catia Antunes; Amelia Polonia. Leiden : Brill, 2016, p. 41-68.

Ribeiro da Silva, Filipa / **The Rise and Fall of Portuguese Early Modern Ports in Western Africa, In: Seaports in the First Global Age: Portuguese Agents, Networks and Interactions (1500-1800)**. ed. / Amélia Polónia; Cátia Antunes. Porto : UPorto Edições/Porto University Press, 2016. p. 169-196.

Stapel, R.J. / **Reconstruction of Labour Relations in the North Sea Region in the Late Middle Ages: Spatio-Temporal Analysis Using Historical GIS, Taxation Sources, and Coin Finds**, In: *Digital Humanities 2016: Conference Abstracts*. Kraków : Jagiellonian University & Pedagogical University, 2016. p. 366-369.

Stapel, R.J.; Zijdeman, Richard L. / **Work In A Globalised World. Allocation Algorithm To Add Labour Relations To Digitised Census Data**, In: *Digital Humanities 2016: Conference Abstracts*. Kraków : Jagiellonian University & Pedagogical University, 2016. p. 419-421.

Van der Linden, Marcel (Editor); Murphy, Hugh (Editor); Varela, Raquel (Editor) / **Shipbuilding and Ship Repair Workers around the World : Case Studies, 1950-2010**, Amsterdam : Amsterdam University Press, 2016. 742 p. (Work around the globe: historical comparisons).

Van der Linden, Marcel (Editor); Kocka, Jürgen (Editor); / **Capitalism: The Reemergence of a Historical Concept**, Bloomsbury, 2016. 280 p.

Van der Linden, Marcel; Breman, Jan / **Informalizzare l'economia: il ritorno della questione sociale a livello globale**, Di condizione precaria: Sguardia trasversali tra genere, lavoro e non lavoro. ed. / Luca Salmieri; Ariella Verrocchio. Trieste : Edizioni Università di Trieste, 2016. p. 11-32.

Van der Linden, Marcel / **Globalization's Agricultural Roots**, Embedding Agricultural Commodities: Using Historical Evidence, 1840s-1940s . ed. / Willem van Schendel. London: Routledge, 2016. p. 146-189.

Van Leeuwen, Bas; Xu, Y. / **Zhongguo Gongye de Changqi Biaoxian jiqi Quanqiu Bijiao:1850-2010Nian-Yi Zengjiazhi Hesuan wei Zhongxin**, In: Zhongguo Jingjishi Yanjiu (Journal of Chinese Economic history research), 2016, p. 39-50.

Van Leeuwen, Bas; Földvári, Peter / **Economic mobility in a colonial and post-colonial economy: the case of Indonesia**, In: The Journal of Interdisciplinary History, Vol. 47, No. 2, 2016, p. 171-191.

Van Leeuwen, Bas; Xu, Y.; Ni, Yuping; / **Calculating China's Historical Economic Aggregate: A GDP-centered Overview**, In: Social Sciences in China, Vol. 37, No. 4, 2016, p. 56-75.

Van Leeuwen, Bas; Xu, Y.; / **China in World Industrialization**, In: China Economist, Vol. 11, No. 6, 2016, p. 98-109.

Van Leeuwen, Bas; Xu, Yi / **Silverization of China during the Ming-Qing Transition (ca. 1550-1700) and the Consequences for Research into the Babylonian Economy**. Silver, Money and Credit. : A Tribute to Robartus J. van der Spek on the Occasion of his 65th Birthday on 18th September 2014.. ed. / Kristin Kleber; Reinhard Pirngruber. Vol. 128 Leiden : PIHANS. Uitgaven van het Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten te Leiden, 2016. p. 119-132.

Van Rossum, Matthias / **Smokkeloos en zilverstromen: illegale export van edelmetaal via de VOC**, In: Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis, Vol. 13, No. 1, 2016, p. 99-134.

Van Rossum, Matthias / **De Nederlandse smokkelhandel, 1600-1800**, In: Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis, Vol. 13, No. 1, 2016, p. 1-21.

Van Rossum, Matthias and Mbeki, Linda / **Private slave trade in the Dutch Indian Ocean world – a study into the networks and backgrounds of slavers and enslaved in South Asia and South-Africa**, In: Slavery & Abolition, 2016.

Van Rossum, Matthias (Editor); Fatah-Black, Karwan (Editor) / **De Nederlandse smokkelhandel, 1600-1800**, In: Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis, Vol. 13, No. 1, 2016.

Bijlage 3 Bijzondere NEHA leerstoel Bedrijfsgeschiedenis inclusief de sociale aspecten, 2016

Joost Jonker

Aanstelling en benoeming

Tijdens het verslagjaar kwam het curatorium van de leerstoel bijeen, sprak tevredenheid uit over mijn functioneren en besloot me daarom voor herbenoeming voor te dragen. De faculteit Geesteswetenschappen nam dit advies over en besloot me met ingang van 1 januari 2017 opnieuw voor vijf jaar te benoemen. Per 1 oktober stapte ik over van de Universiteit Utrecht naar het IISG in Amsterdam, waardoor ik niet alleen meer onderzoekstijd kan vrijmaken maar ook kan helpen vorm te geven aan het economisch-historische onderzoek van het instituut.

Onderwijs

Afgezien van een staartje onderzoekswerkgroep Moderne Tijd in januari 2016 gaf ik in het verslagjaar geen onderwijs. Wel bereidde ik alvast twee colleges voor te geven in februari-maart 2017. De in het vorige verslag genoemde subsidie van het Edwin Bouwfonds zette ik in voor onderzoek naar reacties op falende plantageleningen in de achttiende eeuw, dat een mooie hoeveelheid materiaal opleverde.

In september kwamen twee AIO's in het door Oscar Gelderblom en mij geleide VICI-project 'The Dynamics of Inclusive Finance in the Netherlands, 1750-1970' mede onder mijn begeleiding, namelijk Ruben Peeters (middenstand, modernisering en financiering, 1850-1940) en Amaury de Vicq (productinnovatie in het bankwezen, 1920-1970). Met Abe de Jong (EUR) nam ik bovendien op me Dave Boone als buitenpromovendus te begeleiden bij zijn onderzoek naar plantagefinanciering tijdens de achttiende eeuw, in het bijzonder in Berbice. Daarmee kwam het aantal door mij mede begeleide promovendi op negen. Alberto Feenstra heeft een eerste compleet manuscript zo goed als af en zou met wat goede wil tegen het einde van het jaar klaar moeten kunnen zijn.

Tijdens het verslagjaar zat ik in de leescommissie voor één proefschrift, dat van Philip Fliers (EUR, Nederlandse bankwezen en financiële markt twintigste eeuw). Het biografieproject over Calouste Gulbenkian, gefinancierd door de Gulbenkian Foundation in Lissabon, maakte door de werkzaamheid van auteur Jonathan Conlin uitstekende vorderingen, waarbij de Fundação bovendien waardering uitsprak voor het fungeren van de door mij voorgezeten begeleidingscommissie. Agathe Fris (Stadsarchief Amsterdam) verzekerde me dat de langverbeide publikatie van de inventaris van het archief-Van Eeghen in 2017 zal plaatshebben.

Onderzoek

Als voorheen nam het met Oscar Gelderblom lopende onderzoek naar de evolutie van vroegmoderne geldmarkten in Europa vrijwel al mijn tijd in beslag. Zoals al aangestipt komt met mijn overstap naar het IISG hiervoor meer tijd vrij. In december kende NWO bovendien ondersteuning toe voor onze Vrije Competitie aanvraag 'Investment behaviour, political change and economic growth in the Netherlands, 1780-1920', waarin één AIO en twee postdocs komen te werken. In het verlengde van het Van Eeghen onderzoek en op basis van de bevindingen van student Tamara Becker schreef en presenteerde ik een paper over de

rederijrendementen van de firma rond 1850. Met Frans Blom (UvA) begon ik aan het vervaardigen van een Excel blad om de financiën van de Amsterdamse Stadsschouwburg in de zeventiende eeuw te analyseren.

Publicaties

(met Oscar Gelderblom en Clemens Kool), ‘Direct finance in the Dutch Golden Age’, in: *Economic History Review* 69 (2016), 1178–1198

(met Oscar Gelderblom), ‘Financiële zelfredzaamheid in Nederland sinds 1750’, in: *ESB* 101 (2016) 244-247

‘Creative destruction and regeneration of cities’, in: A. van Wageningen en V. Mamadouh, red., *Urban Europe, Fifty Tales of the City* (AUP: Amsterdam 2016)

Presentaties en papers

‘Public functions, private markets, credit registration by Low Countries town secretaries and notaries, 1500-1800’ (Nijmegen, januari; Tilburg, juni)

‘Rederijrendementen in de negentiende eeuw, Van Eeghen & Co.’s barkschip Bellatrix, 1853-1873’ (UU, mei)

‘Enter the ghost, cashless payments systems in the Low Countries, 1500-1750’ (Parijs, Sorbonne, november)

‘From hapless victims of desire to responsibly choosing citizens, the emancipation of consumers in Low Countries’ consumer credit regulation’ (Parijs, Université Paris X Nanterre, december)

‘Dutch Business, an Historical introduction’, (UvA, juli)

‘Golden Age, the Dutch miracle’, (UU Summerschool, juli)